

**การศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จากการสอนโดย
กระบวนการสร้างนิสัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล**
**The Study of Student Characteristics Suitable for ASEAN Community Through Habit
Reinforcing Instruction Process for Grade 9 Students at Kaosuan-gwang Wittayanugul
School.**

วารุณี ถาวรรัตน์ และ ลัดดา ศิลาโนย

Warunee Thawornrat and Ladda Silanoi

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon kaen University, Khon kaen, Thailand, 40002

รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

Associate Professor, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon kaen University, Khon kaen, Thailand, 40002

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย โดยจำนวนนักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนคุณลักษณะเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนร้อยละ 70 ขึ้นไป 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย โดยจำนวนนักเรียนร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยรูปแบบ Pre-Experimental Designs โดยใช้กลุ่มเป้าหมายในการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลหลังการทดลอง (One Shot Case Study) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้องเรียนที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูลที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย จำนวน 9 แผน 2) แบบทดสอบวัดคุณลักษณะเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีลักษณะเป็นแบบเชิงสถานการณ์ จำนวน 40 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการวัดคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 29 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 87.88 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 75.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 28 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 84.85 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 73.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: คุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, กระบวนการสร้างนิสัย

Abstract

The objectives of the present study were 1) to study grade 9 students' characteristics suitable for ASEAN Community through habit reinforcing Instruction process in which 80% of the students made an achievement score of 70% or better on characteristics suitable for ASEAN Community and 2) to study the students' learning achievement in the S20226 ASEAN Studies course through habit reinforcing instruction process in which 80% of the students made a learning achievement score of 70% of the full marks or better. The study employed the One-Shot Case Study research design for data collection. The target group consisted of 33 grade-9 students in classroom No. 3 in Kaosuan-gwang Wittayanugul School in Kaosuan-gwang District, Khon Kaen Province during the second semester of the 2013 academic year. The instruments used in the study included: 1) 9 lesson plans based on the habit reinforcing instruction process, 2) a 40-item situational test on suitable characteristics for ASEAN Community and 3) a 40-item learning achievement test. The collected data were analyzed by means of arithmetic mean and percentage.

The findings:

1. On the aspect of student characteristics suitable for ASEAN Community, it was found that 29 students (or 87.88% of the group) passed the prescribed criterion of 80%, and they made a mean achievement score of 75.15% which is higher than the prescribed criterion of 70% or better;

2. On the aspect of learning achievement, it was found that 28 students (or 84.85% of the group) passed the prescribed criterion of 80%, and they made a mean achievement score of 73.56% which is higher than the prescribed criterion of 70% or better.

Keywords: The Student Characteristics Suitable for ASEAN Community, Habit Reinforcing Instruction Process

บทนำ

ภายในปี พ.ศ. 2558 ประเทศสมาชิกอาเซียน รวม 10 ประเทศ จะร่วมกันจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยแบ่งการพัฒนาเป็น 3 ด้านคือ 1) ความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคง 2) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และ 3) ความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า ประชาคมอาเซียนจะเป็นการรวมตัวกันในทุกมิติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนของประเทศสมาชิกมีการติดต่อสัมพันธ์กันมากขึ้น [13]

การพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน รวมทั้งประเทศไทย นับเป็นภารกิจที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมอาเซียนในอนาคต โดยทุกประเทศในประชาคมอาเซียน เชื่อว่า การพัฒนามนุษย์ (Human Development) คือภารกิจร่วมกันของทุกประเทศที่จะต้องกระทำให้บรรลุผล เพื่อลดช่องว่างของคุณภาพคนในประชาคมอาเซียนให้เหลือน้อยที่สุด และเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตของประชาคมอาเซียนต่อไป [8] สอดคล้องกับ [14] หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 6 ได้กำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้คือ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข [14] อีกทั้ง [13] ได้ดำเนินการด้านการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับอาเซียน โดยกำหนดบทบาทการดำเนินงาน ด้านการต่างประเทศเชิงรุก เน้นการกระชับความสัมพันธ์ และการขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และในภูมิภาคเอเชีย ภายใต้กรอบความร่วมมือด้านต่างๆ โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือด้านการศึกษาและได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนการศึกษาในอาเซียนสู่เป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ดังนโยบายต่อไปนี้ 1) การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเจตนคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน และเตรียมความพร้อมของครู และ

บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน 2) การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และประชาชนให้มีทักษะที่เหมาะสมเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 3) การพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษาและครูอาจารย์ในอาเซียน 4) การเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียนเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 5) การพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นทรัพยากรสำคัญในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ สำนักงานการและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเรื่องของหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดคุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ/กระบวนการ 3) ด้านเจตคติ

ในปัจจุบัน พบว่า การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาด้านคุณลักษณะสำหรับนักเรียนยังไม่บรรลุผล นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎบัตรอาเซียน การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา ที่สำคัญ คือการเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการสังคมโดยรวมหรือการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมประชาคมอาเซียน สาเหตุปัญหาดังกล่าวประการหนึ่งเกิดจากครูขาดเทคนิคการสอนที่ดี การเรียนการสอนแบบเก่าคร่ำมั่งให้ความรู้แก่นักเรียนมากเกินไป เป็นเหมือนเรียนได้แค่ความรู้ เด็กยุคใหม่ต่างกับเด็กยุคเก่า คือความรู้มากเกินไปและมีองค์ความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา เรื่องที่เรียนในห้องเรียนยากที่นักเรียนจะสนใจ ยุคปัจจุบันเป็นยุคไอที สารสนเทศ จำนวนความรู้เพิ่มขึ้นมหาศาล จึงไม่ต้องการนักเรียนที่ท่องเก่ง เรียนเก่งเพียงอย่างเดียว จึงอยากได้นักเรียนที่ใฝ่รู้ อยากเรียนรู้อะไรใหม่เรื่อยๆ และวิธีที่จะเรียนรู้อะไร คือ มีทักษะการเรียนรู้และมีทักษะในการใช้ชีวิตที่ดี การศึกษาต้องเปลี่ยนจากเน้นการสอน (ของครู) มาเป็นเน้นการเรียนรู้ (ของนักเรียน) เปลี่ยนจากเน้นการเรียนรู้ของปัจเจก (Individual Learning) มาเป็นเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม (Team Learning) เปลี่ยนจากการเรียนแบบเน้นการแข่งขัน

มาเป็นเน้นความร่วมมือหรือช่วยเหลือแบ่งปันกัน ครอบเปลี่ยนจากการบอกเนื้อหาสาระ มาเป็นทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความท้าทาย ความสนุกในการเรียน ให้แก่ศิษย์โดยเน้นออกแบบโครงการให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันลงมือทำเพื่อเรียนรู้จากการลงมือทำ (Learning by Doing) [8]

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก [1] ดังนั้นการจัดการศึกษาควรเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์หลายทางที่สามารถเรียนรู้ได้มากกว่าตำรา และครูในห้องเรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบผู้เรียนต้องอ่าน ค้นคว้า คิด วิเคราะห์ ทดลอง ทำกิจกรรม เรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ไปพร้อมกับเพื่อนในกลุ่ม [16] สอดคล้องกับ [7] กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีนั้น ต้องให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คือ การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่ เป็นประสบการณ์จริงใกล้ตัวผ่านสื่อ การค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง จนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจที่คงทนในสิ่งที่เรียนรู้

ถึงแม้ว่าการเรียนรู้สังคมศึกษามีความสำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ปัจจุบันการจัดการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบปัญหา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ เน้นการเรียนการสอนแบบท่องจำ ไม่เน้นกระบวนการคิดและการเสริมสร้างคุณลักษณะให้แก่ผู้เรียนเท่าที่ควร จึงส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเผชิญ

และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้ โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล พบปัญหาในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหามาก วิธีการสอนของครูยังใช้วิธีการบอกความรู้โดยยึดหลักวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาในชีวิตได้ ผู้เรียนขาดการสร้างสรรค์และเชื่อมโยงองค์ความรู้ออกไปสู่ชีวิตจริงด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลให้การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบสอง เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2552 ด้านผู้เรียน พบว่ามาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อยู่ในระดับคุณภาพที่พอใช้ (2.36) ด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตประจำวันได้ [15] ผลจากการประเมินทำให้ครูผู้สอนตระหนักและเห็นความสำคัญที่ต้องแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อฝึกและเตรียมให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้ มีคุณลักษณะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ สามารถเผชิญกับสถานการณ์ได้อย่างเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ได้ตามเป้าหมายในระดับที่น่าพอใจ

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัย มีจุดเด่นคือ 1) ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะต่างๆไปตามขั้นตอนที่เหมาะสมกับวัยวุฒิ ภาวะทางอารมณ์และสภาพแวดล้อม 2) ช่วยให้นักเรียนได้พบคุณลักษณะแต่ละอย่างไปในทางที่เหมาะสม เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม 3) นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และปฏิบัติจริง ซึ่งกล่าวคือ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัย เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนสอดคล้องกับระดับขั้นการพัฒนาของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของนักเรียน ทำให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นกิจนิสัยอย่างถาวร ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง 6 ขั้นตอน ที่ให้เด็กได้ฝึก ตามลำดับขั้นดังนี้ ขั้นที่ 1 สังเกต ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ ขั้นที่ 3 สร้างแนวปฏิบัติ ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 5 ประเมินผล/ปรับปรุง ขั้นที่ 6 ชื่นชมต่อการปฏิบัติ [12]

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยส่วนใหญ่พบงานวิจัยโดยใช้กระบวนการสร้างนိสัยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและในระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น จากการศึกษางานวิจัยของ [5] ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการสร้างนิสัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ [17] ที่พบว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมกรรมการประหยัดของเด็กปฐมวัยระหว่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัยในแต่ละสัปดาห์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 10 สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ [4] ที่ระบุว่า การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotional participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ที่จะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง ซึ่งปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสร้างนิสัยในแต่ละขั้นตอนที่ [10] ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝัง คุณลักษณะและบุคลิกภาพของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ ซึ่งจะทำให้เกิดคุณลักษณะนិสัยที่ดีและถาวรขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมั่นใจว่ากระบวนการสร้างนิสัย 6 ขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง จะสามารถพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อเตรียมตัวเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองอาเซียนที่เต็มไปด้วยศักยภาพและคุณภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน และมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความสนใจที่จะนำกระบวนการสร้างนิสัยมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล เพื่อศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย โดยจำนวนนักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนคุณลักษณะเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนร้อยละ 70 ขึ้นไป
2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดยกระบวนการ สร้างนิสัย โดยจำนวนนักเรียนร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบ Pre-Experimental Designs โดยใช้กลุ่มเป้าหมายในการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลหลังการทดลอง (One Shot Case Study)

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้องเรียนที่ 3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ของโรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จำนวน 33 คน

2. ตัวแปรในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ คุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1. แผนการจัดการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย จำนวน 9 แผน

3.2 แบบทดสอบวัดคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา จำนวน 40 ข้อ

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา จำนวน 40 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตาม
ขั้นตอนของการวิจัยกลุ่มเดียว วัดผลหลังการทดลอง
(One Shot Case Study) หลังจากทดลองครบแล้ว
ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และแบบทดสอบวัดคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้า
สู่ประชาคมอาเซียน จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์
ผลและแปลผลข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนจากการสอน
โดยกระบวนการสร้างนิสัย และผลการวัดคุณลักษณะ
ของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มาวิเคราะห์
หาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

1.1 ผลการวัดคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการ
เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล จากการสอนโดย
กระบวนการสร้างนิสัย มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์
ทั้งหมด 29 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 33 คน
คิดเป็นร้อยละ 87.88 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ
75.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.2 ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา
ส20226 อาเซียนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย มีจำนวน
นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 28 คน จากจำนวนนักเรียน
ทั้งหมด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 84.85 และมีคะแนนเฉลี่ย
($\bar{X}$) เท่ากับ 73.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 คุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่
ประชาคมอาเซียน หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยกระบวนการสร้างนิสัย รายวิชา ส20226 อาเซียน
ศึกษา ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ

87.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีคะแนนเฉลี่ย
($\bar{X}$) เท่ากับ 75.15 จากคะแนนเต็ม 40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์
ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัย [11] ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง การสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการทำงานของ
นักเรียน โรงเรียนกัลยาณวัตร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน
ให้ความสนใจและเข้าใจทุกขั้นตอน และสามารถประเมิน
ชิ้นงานของตนเองและของเพื่อนๆ ได้ถูกต้อง สอดคล้อง
กับ [9] ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้หน่วย
การเรียนรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้กระบวนการ
สร้างนิสัย สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบ
ว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ
95.61 มีคะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 83.38 และนักเรียน
มีคะแนนจากการทำแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ผ่านเกณฑ์จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 92.31 และมีค่า
เฉลี่ยเท่ากับ 53.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.83 ซึ่งสูง
กว่าเกณฑ์ที่กำหนด และยังสอดคล้องกับ [6] ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมือง
ดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ด้วยกิจกรรมการ
เรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมี
พัฒนาการด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
ที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ร้อยละ 78.40 ของ
คะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักเรียนที่ผ่าน
เกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 82.14 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้
2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 79.28
ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักเรียน
ที่ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 78.57 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์
ที่ตั้งไว้จากผลการวิจัยจะเห็นว่าการเรียนการสอนตาม
ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยกระบวนการสร้างนิสัย จะช่วย
ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะเพื่อการเข้าสู่ประชาคม
อาเซียน ช่วยให้นักเรียนได้พบคุณลักษณะแต่ละอย่าง
ในทางที่เหมาะสมเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม และ
นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และปฏิบัติจริง ถ้าจัดกิจกรรม
ตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง นักเรียนจะเรียนจะเกิด
คุณลักษณะที่ต้องการเป็นกิจนิสัยอย่างถาวร ตามที่ [12]
ได้กล่าวไว้

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส20226 อาเซียนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย โดยให้นักเรียน จำนวนร้อยละ 80 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ผลการวิจัย พบว่า จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 84.85 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 73.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัย [5] ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการสร้างนิสัยกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องตัวเรา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการสร้างนิสัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ [17] ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัยที่มีต่อพฤติกรรมและการประหยัของ เด็กปฐมวัย โรงเรียนจัตุรัสวิทยานุกูล จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการประหยัของเด็กปฐมวัยระหว่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัยในแต่ละสัปดาห์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 10 สัปดาห์

ทั้งนี้เนื่องจาก [12] การเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัยเป็นการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะและบุคลิกภาพของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเป็นขั้นตอนให้สอดคล้องกับระดับขั้นการพัฒนาของพฤติกรรม ด้านการทำงานของผู้เรียนตามขั้นตอนอย่างถูกต้องจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการเป็นกิจนิสัยอย่างถาวร เนื่องจากผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ [10] กล่าวว่า กระบวนการสร้างนิสัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะและบุคลิกภาพของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ ซึ่งจะทำให้เกิดคุณลักษณะนิสัยที่ดีและถาวรขึ้นในตัวผู้เรียน

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนได้เรียนรู้จากการแสดง

ความคิดเห็น คิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ สร้างแนวปฏิบัติที่เหมาะสม การลงมือปฏิบัติจริง จึงส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัยจึงน่าจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ครูหรือผู้สนใจควรนำไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพต่อไป

สรุป

สรุปผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนร้อยละ 84.85 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป และนักเรียนร้อยละ 87.88 ของนักเรียนทั้งหมดมีคะแนนการวัดคุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย เป็นการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ไปตามขั้นตอนที่เหมาะสม ซึ่งต้องใช้เวลาในแต่ละขั้นตอน ครูต้องเข้าใจและจัดกิจกรรมตามขั้นตอน แนะนำช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ควรให้เวลาและมีความอดทน ไม่เร่งรัดนักเรียนเกินไปทำให้นักเรียนเกิดความเครียด เพราะกิจกรรมการเรียนรู้จะไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร

1.2 ครูผู้สอนควรจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม สื่อการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนใช้เทคนิคสร้างแรงจูงใจขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีอิสระในการคิดวิเคราะห์ และได้ลงมือปฏิบัติจริง

1.3 การทำกิจกรรมกลุ่ม ครูผู้สอนควรคอยกระตุ้นให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นปรึกษาหารือกันระหว่างทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยโดยกระบวนการสร้างนิสัย ไปใช้ต่อเนื่องกับนักเรียนกลุ่มเดิม เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นในด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน

2.2 ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างนิสัย กับตัวแปรอื่นๆ เช่น คุณลักษณะของนักเรียนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เรื่องมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยได้รับความเมตตากรุณา ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ลัดดา ศิลาโนย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล จินตวัชร ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือตลอดเวลาที่ทำการศึกษา และทำการวิจัย ในการตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าต่อการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษาทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู และนักเรียนโรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูลทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้ และช่วยเหลือสนับสนุนการเก็บข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2551.
- [2] กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2551.
- [3] เครือวัลย์ คงรักช้าง. การศึกษาทักษะการเป็นพลเมืองอาเซียนโดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม วิชาอาเซียนศึกษา ส33201 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2556.
- [4] ทิศนา แหมมณี. รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2548.
- [5] นวากร แก้วสุวรรณ. การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการสร้างนิสัยกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องตัวเรา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
- [6] นำพงศ์ สุขสบาย. การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2556.
- [7] ลัดดา ศิลาโนย. ฝึกให้เด็กคิดในวิชาสังคมศึกษา ด้วยกิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 24, ฉบับที่ 1 (มิ.ย. - ก.ย.) หน้า 24-29; 2543.
- [8] วิจารย์ พานิช. วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์; 2555.

- [9] สุดารัตน์ คงคำ. การศึกษาผลการใช้หน่วยการเรียนรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น;2552.
- [10] สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 20 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์;2545.
- [11] สมพิศ ลิ้มหาวงศ์. การสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการทำงานของนักเรียน โรงเรียนกัลยาณวัตร อำเภอเมืองขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่;2547.
- [12] สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดการประเมินผลวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิเทศและมาตรฐานการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ; 2543.
- [13] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด;2554.
- [14] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขปรับปรุง พ.ศ.2545). กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว;2545.
- [15] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 2 โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูล. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (อัดสำเนา);2549.
- [16] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ;2548.
- [17] สัราญ ทองพิมพ์. ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสร้างนิสัยที่มีต่อพฤติกรรมการประหยัดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนจตุรวิทย์วิทยานุกูล จังหวัดชัยภูมิ;2553.